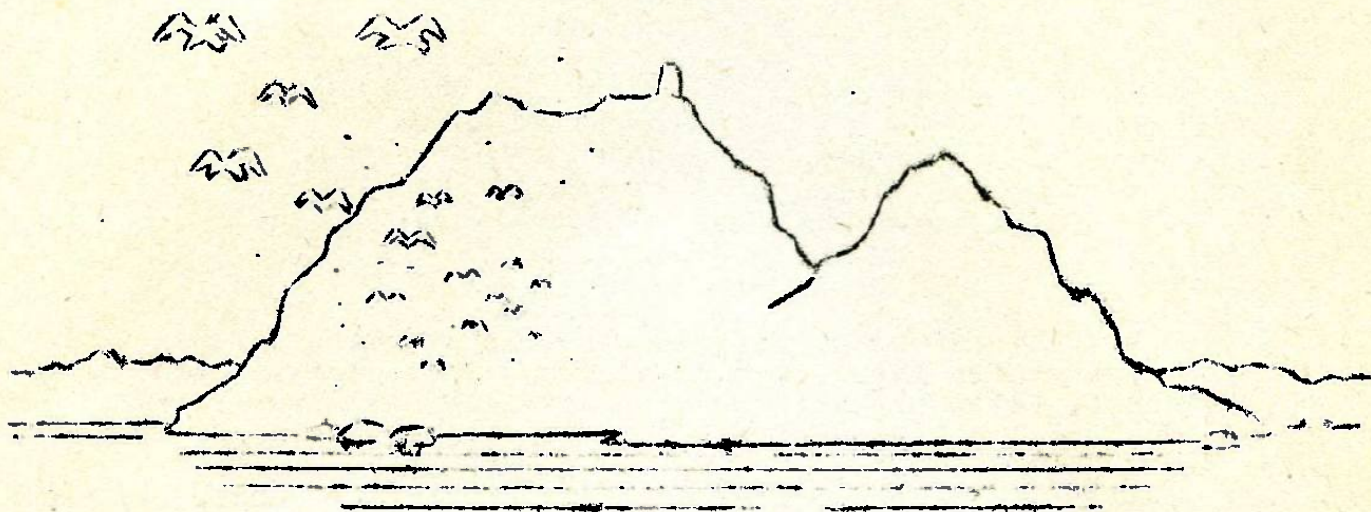

FRIMHET OG FRED

Nr. 16 (33)

1946 (2. årg)

EN HYLDEST TIL FREDSELANDET. (Av Gunnar Reiss-Andersen)

Av havet springer
som troll i esken
det store Norge,
den lange fresken.
Rødgrå granitt i
et grågrønt gry,
et solsverd midt i
en sky - av bly.

En lukt av istid
i morgen-væten,
et pust av skapelsen,
evigheten.
Her malte Gud,
det er ikke pent,
men skjønt, forferdende
klart og rent.

En må ta av vmlsskritt
bort fra billedet
for å se det
som mester ville det.
Ja, seile ut
noen dryge mil
for svakt å fatte
så stor en stil.

Se farven klirger
som stål på muren,
se hvor den tvinger
av hav kenturen.
En urvårs krefter
i jattedans
langs jzkelkrefter
er bragt til stans.

Her står det altså
et faktum - billedet.
Her står det altså
som mester ville det,
i rustgult, rosa,
i æterblått,
i skaperrosa,
se alt er godt.

Men muren åpner seg:
dype fjorder
er blanke brekkjern,
er stål som bærer
som grubeganger
i steinmassivet,
så åpnes årene
inn mot livet.

Ja, landet lever
bak gråsteinskallet,
regnbuen svever
i fossefallet.
Den som stod klar over
Ararat
som livets løtte
på himlen satt.

Her glimter elyenes
vilde smil,
hist bølgjer skogenea
tusind mil.
Se alle skiftende
luners rake,
snart gammelt skogtroll
snart pur ung pike.

Fra havet fatter du
form og stil,
derfra ses landet
i klar profil.
Men vil du se det
en face, så gå
høyt, høyt med skyene
i det blå.

Se spillet, livet,
skjønt alt er fast,
se grundmotivet,
kontrast, kontrast.
Høyt i det blå
ja - som himmelborger,
vil du forstå:
det er mange Norge.

Her ser du krefter
mot krefter vende.
Se nordlys flamme,
se nattsol brenne.
Det er et kraft-
parallelogram,
som gjør konturen
så sterk og stram.

Se denne fresken,
se dette rike,
snart gammelt skogtroll,
snart pur ung pike.
En naken vår,
under isbjørnskrud,
et gammelt kunstverk
signeret: Gud.

*

I Nordisk Nytaarshilsen, utgitt av Berlingske Tidende, har en dikter og en maler fra hvert av de 5 nordiske land ydet en hyldelse til fedrelandet. Dette diktet av Gunnar Heiss-Andersen var ledsaget av en akvarill av Alf J.Aas. Aftenen før han ble myrdet skrev Kaj Munk om dette diktet bl.a.:

Jeg minnes ikke i årevis å ha opplevet positivere kunst. Ja, man takker likefrem for at man har stått så lange og onde tider igjennom uten ennu å bukke under - at man ennu lever så man fikk denne store lykke med. - Så drilsk og dypt fikk hverken Bjørnson eller Ibsen noen sinne kikket i norsk natur. - Lykkelige land hvis diktere er seere, så de selv i det heftigste vær føler sin tro på folkets fremtid, garantert av Gud. Så stolt er dikterens land at bare himlen og havet er verdige lokaliteter å anskue det fra. Og så man landets form fra siden, så ser man nu livet ovenfra. All denne døde stannasse er nemlig spillende liv, seg selv i evig motsetning, eiende en styrke i sin mangfoldighet, i sin opprørske dyst med seg selv, noe der ser ut som en svakhet betraktet fra jorden, men visende seg å være en styrke når vi løfter oss til å se det med Guds øye. * - Det gamle sk og troll, den unge pike, hver for seg de sterkeste makter jorden vet om, helt ukuelige, og uovervinnelige når de legger sine krefter sammen. Puret, værbitte, ja grå og rynket, det er trollet, og piken - alle livets frescofarver blusser i hennes ansakts latter og lys - hvilket kunstverk er ikke dette maleri hvis navn er Norge, og kun een av alle evighetens kunstnere kan ha sin signatur under det.

*

NORSK HANDELSKIP I KAMP MED JAPANESK FLY. (Fra Norsk Tidend)

Fra dagboken til et norsk skip som var med under invasjonen av Leyte: 12.nov.1944. Skipene angrepet av japanske selvmorderfly. Et fiendtlig fly stupte ned mot oss aktenfra. Vi åpnet ild og flyet ble truffet flere ganger. Det stupte kråke i sjøen 15-20 fot fra baugen, det ekspodde te og det regnet med små sprengstykker på fordekket. 19.nov. Tre Zerojagere observert akterut. To av dem stupte ned mot to andre skip som lå til ankors like ved oss. Ild ble åpnet med alle kanoner. Det tredje flyet stupte nå ned mot oss. Det ble truffet og tok fyr. Det fortsatte imidlertid å stupe idet det forsøkte å lande på fordekket. Herunder kolliderte styrbords vinge med en samsonpost på vår babord side. Store stykker av vingen ble liggende på dekket. Flyet gikk derpå i sjøen kloss ved skipssiden. Da det tok vannet, sprang bombene med et veldig smell og flammene slo høyt i luften. Vi trodde et øyeblikk at skipet var blitt antendt (last bensin). Skipet ristet voldsomt og en skur av sprengstykker regnet ned, men det tok ikke fyr, og ingen ble skadet. På styrbord side er det 22 huller over vannlinjen.

*

HVA SKAL VI GJØRE?

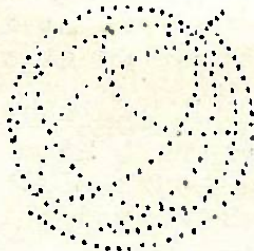
Hvordan vil det gå i Norge? Det er det vanlige spørsmålet. Hvordan svaret skal er det ikke oss som avgjør, - men til en viss grad er vi allikevel medbestemmende. Har vi av 5 års krig lært selvbeherskelse og disiplin, eller synes vi fremdeles at vi først og fremst må luften våre personlige følelser? Har vi lært betydningen av å spre sikre og korrekte opplysninger og stoppe alle som farer med løse rykter, eller føler vi fremdeles sensasjonsgleden ved å servere sikelt "siste nytt". Og fremfor alt, har vi lært at en parole skal følges, eller gjør vi en liten unntagelse for oss selv fordi vi måtte "se om det hendte noe" eller fordi "det er ikke så farlig for en gangs skyld".

Mange er idag fylt av en "fighting spirit" og øre være dem for det. Men det gjelder ikke bare å gjøre noe, men å gjøre det riktige. Vi får sannsynligvis bruk for all vår kraft og all vår offervilje i tiden som kommer. Men alt må skje etter instruks ovenfra. Uoverlagte handlinger spiller ikke bare vår egen kraft, de kan få uoverskuelige følger.

Hjemmefrontens Ledelse har gitt sin forholdsordre nr.1. Den er kort og klar og behøver ingen kommentarer. Det er en selvfølge at alle nordmenn følger de paroler som blir gitt. Vi vet at

PAROLER SKAL FØLGES, - NÅ MER ENN NOENSINNE.

F R A V E R D E N S

P R E S S E N

PRESIDENT TRUMAN.

(Fra artikler i Fremtiden og i Stockholms-tidningen, gjengitt i Avis-utdrag).

Den nye president overtar en vanskelig arv. Han ettertreder en mann som ved siden av Washington og Lincoln vil framstå som en av de største skikkelser i Amerikas historie. Store vansker hvis løshing krever autoritet foruten energi og intelligens, tårner seg opp for ham. Krigen mot Japan skal føres videre etter Tysklands nederlag, en stor del av den amerikanske hær skal demobiliseres, næringslivet skal omstilles fra krig til fred og det skal skapes en internasjonal sikkerhetsorganisasjon. Harry Truman er et ubeskrevet blad, en forhenverende senator fra det mellemsøvesten som under krigen har gjort seg fordelaktig bemerket som formann for en besparingskomite. Ved sin side har han et kabinett som rummer adskillige store personligheter som Ickes, Morgenthau, Stettinius og Stimson. Så lenge dette ministerium sitter, behøver det ikke være noen fare for at anonyme krefter tar makten i samfunnet. Den regjeringen består både av demokrater og republikanere og andre heterogene elementer, New Deal-folk og representanter for storindustri og finans som først og fremst holdtes sammen av Roosevelts personlighet og krigens trykk. Den avdøde president var blitt det store symbol som myndig kunne tøyse de centrifugale krefter i nasjoner. Trumans valg til vicepresident var i sin tid et kompromiss mellom det høyredemokratiske syden og det venstredemokratiske Norden som ville ha foretrukket den radikale Henry Wallace. Mange av de demokratiske senatorer som var Roosevelts motstandere vil derfor muligens stemme som Truman ønsker det. Et annet lyspunkt er det kanskje at Truman

ennå ikke synes å ha dannet seg en selvstendig mening om den politiske situasjonen, hvilket i betraktning av hans manglende erfaring kunne meget farlig. Så vidt man vet har han ingen fordommer som kan gi anledning til et alvorlig brudd med den rooseveltske linje. Han har ved sine uttalelser vist seg som en skarp motstander av isolasjonismen. Og de menn som omgir ham vil av all makt støtte ham i denne bestrebelse. En mann mister ikke sin makt over sinnene bare fordi om han dør. Og Roosevelt var ingen tåket profet som kan gjøres til gjenstand for opportune fortolkninger.

I Amerika venter man ikke at president Truman kommer til å gå i sin store forgjengers spor også i den henseende at han like meget som denne blir sin egen utenriksminister. Bestemte rykter går ut på at den nåværende utenriksminister Stettinius som praktisk talt har vært Roosevelts kabinettsekretær, vil bli erstattet av Byrnes, en av presidentens gamle fortrolige medarbeidere som da vil få en langt mer selvstendig og ansvarefull stilling enn den Stettinius har hatt. Byrnes benekter selv at han atter skal gå inn i regjeringen, men ryktet går ialfall et fingerpek om den nye presidents beskjedenhet når det gjelder å vurdere sin egen utenrikspolitiske erfaring. Dette tyder på en gledelig klokhet og moderasjon.

Allerede på forhånd hadde presidenten vunnet en diplomatisk seier idet han klarte å få Sovjetunionen til å endre sine disposisjoner for San Fransisco-møtet og beslutte at Molotov selv skulle reise dit. Da Truman var helt ukjent for russerne, mente Stalin formodentlig at det var av stor betydning snarest mulig å opprette den nære kontakt med ham som var helt nødvendig, ikke minst for krigens avslutning. Men det var den amerikanske president som tok initiativet gjennom sin ambassadør i Moskva, og dette ledet til øyeblikkelig resultat. Russerne bør i Trumans aksjon se bevis for den gode vilje hos ham til å bevare det samarbeide Roosevelt innledet, og amerikanerne tar russernes imøtekommenhet som et bevis på at den nye president møtes med tillit i Moskva. At Molotov kom til San Fransisco muliggjør naturligvis forhandlinger av et annet omfang enn man for kort tid siden regnet med.

Man har fått det inntrykk at den nye presidenten ærlig har besluttet seg til å fortsette i Roosevelts spor, og at han vil gjøre alt han kan for å få det amerikanske folk til å gå videre på den vei Roosevelt har stukket ut. Naturligvis er det idag altfor tidlig å spå hvorvidt det vil lykkes for ham.

*

DEN UBEVISSTE NAZISME.

(Av Sigurd Hoel, gjengitt i Fremtiden)

I disse tre, fire, fem år har folk i de okkuperte land vært gjenstand for en ganske ensidig "opplysning". De gamle aviser fortsetter med å utkomme, skjønt redaktørene og journalistene som regel er blitt fjernet og erstattet med nazister. Men navnene på disse karikaturer av aviser er de gode gamle. Og sjønnentmassen er stort sett den samme. En avis i et okkupert land inneholder ikke bare krigsnyheter og politiske ledere, den inneholder snakk og kåserier, sportsnytt, lokalnytt, smånytt og andre ting. Nazistisk tendens, antidemokratisk tendens, antisemitisk, antirusisk, antitalliert tendens smugles inn - helst så usynlig som mulig - i utrolig mange "nøytrale" notiser. Folk lar seg ikke fære bak lyset av avisen, langtifra, de lar seg absolutt ikke lure av den. Men de leser den.

Nei, de lar seg ikke lure. Og så går tiden. Og lit etter litt, i løpet av tre, fire, fem år skjer det noe. Tusenvis av "opplysninger" er blitt levert av denne avisen, og lest. Gjennomskuet, og lest under protest, men lest. Eller ikke gjennomskuet og lest uten protest. Og som regel glemt. Hvem husker avisen fra iforgårs? Men der er mange grader av glemsel. Halvglemt sitter der en eller annen sjofel anekdote om en jøde, en eller annen forvrengt eller direkte løgnaktig historie om en kjent russer eller englander eller amerikaner. Eller anekdoter, historier, notiser hvor tendensen var så godt gjemt at den slett ikke var til å se. Halvglemt eller helglemt, men liggende på lager til å mobiliseres på kommando. Vilsammen danner disse hel- og halvglemte ting et mønster av falsk, ondsinnet og farlig "opplysning". Når det er gått noen måneder, kanskje et par år, husker folk fremdeles halvveis, eller bringes til å huske den ene eller

Historiske
Hilfsmidler
red-
te

ammen av de tusen ting. Men de husker ikke hvor de har fått det fra alt sammen.

To setninger har man kunnet høre ikke så sjelden i den senere tid, uttalt av såkalte skikkelige folk:

Den ene lyder således: "Men dette partivesenet, det var nå en uting!" Det ene parti, meningsstyranniet, diktaturet ligger som spore i denne ene uskyldige setningen. Den annen uttalelse antar forskjellige former, f.eks. denne: "Det er nå noe i det med jødene!" Hvis man vil sette saken på spissen, kan man si: Hvis Nazi-Tyskland blir slått på alle fronter, hvis alle naziledere begår selvmord eller blir hengt, hvis Tyskland blir okkupert og dets krigsindustri blir nedlagt, hvis alle de okkuperte land blir fri osv., men antisemitismen seirer så den blir verdensomspennende, da har nazismen allikevel seiret. Antisemitismen inneholder som et lite frø alle nazismens kromosomer: Hat til de fremmede, chauvinisme, rasetenkning, læren om herrefolket... Får det frøet lov til å leve, finner det jordbund hvor det kan spire, så vil igjen en skog vokse opp hvor nazister fritt kan drive jakt på skikkelige mennesker. Og Hitler og Goebbels kan skoggerle i sine graver.

Den ubeviste nazisme finner naturligvis næring fra andre kilder enn den ensrettede presse. Man kan ikke i årevis kjempe mot en effektiv motstander uten til en viss grad bli nødt til å bruke hans egne metoder. Hvis kampen varer lenge, vil det ikke kunne unngås at noe av mentaliteten fra denne kamptiden lister seg inn i sinnet hos den enkelte og kanskje forankrer seg der som noe varig. Det kan skje på forskjellige måter og av høyst forskjellige årsaker. Men vi må huske - ingen av oss kan stå fram på torvet og si: Hos meg finnes det intet som er beslektet med den nazistiske mentalitet. Noe av den finnes hos alle. Og krigen selv - kampene på hjemmefrontene like så vel som de regulære krigshandlinger - begunstiger mange av disse tendensene.

Den brutale tid brutaliserer oss. I nødvendig psykisk selvforsvar avstumpes vi når det gjelder andres lidelser. For nazistene er denne avstumpingsprosess både program og plikt. Med eller mot vår vilje faller de fleste av oss i denne tid for fristelsen til å vurdere et folk rett og slett etter dets militære prestasjoner. For nazistene er det prinsipp og program å vurdere et folk ut fra dets militære egenskaper. Under kampen, av hensyn til kampen finner vi oss i en mengde tvang - og zver selv tvang. Det er oppstått - nødvendig og uungåelig og i beste mening - et meningsstyranni. I kampens hete må vi vise utålsumhet mot den som avviker. For nazistene er alt dette noe selvfølgelig, noe innlysende riktig til enhver tid. For oss andre burde denne art av tyranni helst ikke bli en behagelig vane.

*

INDUSTRIELT DEMOKRATI.

(Av August Lindberg i det svenske tidsskrift Tiden)

Man mener å kunne konstatere at arbeiderne ikke har interesse for sitt arbeide og at arbeidsintensiteten er synkende. En senkning av produksjonen ville litt etter litt medføre en alminnelig senkning av hele levestandarden. Det gjelder altså å få arbeiderne mere interessert i sitt arbeide og i den bedrift som gir dem utkomme. Fra arbeidernes side hevdes det at man ikke kan forlange at arbeideren skal gjøre sitt aller beste i et foretak der de ikke har noe å si unntagen når det gjelder de spørsmål angående arbeidsvilkårene som fagforeningen tar seg av. Den enkelte arbeider kan jo aldri vite hvilke følger en økning av arbeidsintensiteten medfører. Den kan føre til at han ganske enkelt stilles utenfor produksjonen. Han lever jo i fullstendig uvitenhet om alt som hører sammen med foretakets ledelse, han vet ikke hvilke planer ledelsen har når det gjelder planleggelse for framtiden, ingenting om prisen på de produkter som tilvirkes, om tilgangen på ordre o.l. Han mangler forutsetning for å glede seg over bedriftens framgang, like lite som han kan medvirke til å hjelpe den ut av de vansker den kommer inn i. Han kjenner at han står utenfor, og man kan ikke forlange at han skal vise noen varmere interesse.

Arbeidsgiverforeninger og fagforeninger er kommet overens om samarbeide på arbeidsplassene for å forebygge ulykkestilfeller i arbeide, og for noen måneder siden ble man enige om å samarbeide for å oppnå en god

og allsidig yrkesutdannelse innen industrien. Det finnes uten tvil flere områder der liknende overenskomster kunne treffes. Vi har f.eks. spørsmål om arbeidsplasshygienen. Omkleddingsrom, dusj- og vaskerom samt endel matrom mangler i stor utstrekning. Om man undersøkte arbeidstidkalene, ville man også der finne store mangler. Et organ for arbeider og arbeidsgivere med den oppgave å tilse at de hygieniske forhold på arbeidsplassen er tilfredsstillende, skulle få en stor oppgave å fylle. Men slike overenskomster er mere perifere spørsmål når det gjelder industrielt demokrati. La oss vende tilbake til sakens kjerne.

Industrielt demokrati betyr for den enkelte arbeider at arbeidsgiveren og dennes representant ikke har rett til alene å bestemme hvem som skal arbeide i bedriften. Det betyr at han får dele denne rett med arbeiderne. Bevisstheten om ikke helt å være underkastet arbeidsgiverens vilje ville bli av stor betydning for arbeideren. Hans stilling ble friere og han ville tirves bedre. At produksjonen også skulle ha godt av det, er temmelig sikkert.

De motargumenter man kan vente fra arbeidsgiverhold, er både av prinsipiell og praktisk art. Prinsipielt hevdes at så lenge vi har privat eiendomsrett til produksjonsmidlene, må det være eieren som har avgjørelsen i sin hånd når det gjelder å bestemme hvem som skal behandle disse produksjonsmidler. De praktiske betenkligheter henger sammen med produksjonens effektivitet. Arbeideren må vite at derlig utført arbeid kan føre til avskjed og at det er ledelsen som bestemmer om dette. Overlates bestemmelsen til arbeideren egen organisasjon, mener de at dette vil påvirke arbeideren i uheldig retning.

De prinsipielle argumenter skulle set ikke være så vanskelig å komme til rette med. Arbeidsgiverne påberopte seg eiendomsretten også den gang de nektet å treffe overenskomst om arbeidsvilkårene. Et er nå et overvunnet standpunkt, og ingen arbeidsgiver føler sin eiendomsrett krenket fordi om arbeiderne har medbestemmelsesrett her. Man har ingen erfaringer om at produksjonen skulle lide om arbeiderne fikk større innflytelse i bedriften. De erfaringer vi har fra arbeiderbevegelsens egne foretak gir ingen grunn til å tro det. Dette utelukker selvfølgelig ikke at vansker kan oppstå. Men på hver arbeidsplass burde det finnes et organ gjennom hvilket arbeiderne kan øve sin innflytelse.

Kan vi på en tilfredsstillende måte løse arbeidernes trykkløshetsproblem er vi kommet et langt stykke på vei også når det gjelder produksjonsproblemet. Om arbeideren kjenner seg trygg i stillingen, om han vet at han ikke uten videre kan stilles utenfor produksjonen, vil hans interesse for arbeidet stige. Alt nå står det klart for de fleste arbeidere at produksjonens størrelse og lønnens størrelse står i nær sammenheng med hverandre. Om arbeideren ved siden av trykkløshet i stillingen også får anledning til å overbevise seg om at ikke andre soper inn fruktene av en øket arbeidsintensitet, så behøver ingen lengre å kjenne uro over at arbeidsintensiteten synker.

*

(Spørsmålet om industrielt demokrati diskuteres meget i England og Sverige. De Joint Production Committees (komiteer med representanter for arbeidere og bedriftsledelse) som er opprettet i England under krigen, har vist seg heldige. Artiklen ovenfor behandler selvfølgelig svenske forhold, men spørsmålet har like stor interesse for oss.)

*

SPANIA.

(Fra Håndslag)

I den første tiden etter krigen vil det vise seg at forholdet til Spania kommer til å bli en prøvesten for Frankrikes og Storbritannias utenrikspolitikk. Det er all grunn til å tro at det nye Frankrike vil være sterkt interessert i en gjenopprettelse av det spanske demokratiet. Like klar er ikke den britiske holdningen. Med Storbritannias svekkede stilling i Middelhavet vil Spania spille en større rolle for britisk utenrikspolitikk enn tidligere, og den nåværende britiske regjering vil sikkert være tilhenger av en moderat utvikling av den spanske politikk, dvs. et visst personskifte men ingen revolusjonær utvikling. Helst ser nok Churchill en gjenopprettelse av monarkiet så meget mer som tronpretendenten Don Juan er sterkt engelskorientert. Visse britiske hold hevder at Spania har vært moralsk okkupert av tyskerne - dvs. at så snart en kan fastslå at

ne okkupasjonen er borte, behøver en ikke lengre å kreve store forandringer i Spanias styreform.

En slik politikk vil også bli støttet av visse spanske grupper som søker en fredelig overenskomst med de nåværende makthavere slik at Franco personlig trekker seg tilbake og et visst demokrati blir opprettet. Dermed håper de på den ene side å unngå en revolusjonær utvikling, samtidig som de tror det skal bli mulig gradvis å utbygge demokratiet og samtidig bevare de privilegertes stilling og opprettholde den middelalderiske jordfordelingen. Den viktigste av disse gruppene er monarkistene omkring Don Juan som nylig i et manifest oppfordret Franco til å trekke seg tilbake og derved berede veien for kongedømmet. Monarkistene har mange tilhengere både i og utenfor Spania. Hva de vil er å skru klokken tilbake med opprettholdelse av visse demokratiske friheter. Det er klart at dette i lengden er en ren illusjonspolitikk, men den kan regne med en viss sympati i England og Amerika, og får også en viss støtte i det forhold at

det emigrerte Spania er splittet i en rekke grupper som har vanskelig for å komme til enighet bl.a. fordi de er spredt over hele verden: den største emigrasjonen befinner seg i Frankrike (150.000 mennesker), i London sitter den siste statsministeren Negrin, i New York utenriksministeren del Vayo, i Mexico Cortes (parlamentet) med eks-president Barrio og i Moskva "la Passionaria".

En annen sak er at det blant republikanerne i emigrasjon drøftes meget liblig hvorvidt det er mulig å styrte fascismen uten borgerkrig. Sannsynligvis er dette nå hovedspørsmålet, og slik situasjonen er idag både internasjonalt og i Spania selv, kan det faktisk anføres mange gode argumenter for i første omgang å gå kompromissenes vei. Den spanske reaksjonen vil neppe i noe tilfelle kunne stå seg i den politiske vind som etter krigen vil blåse over Europa. På den andre siden kan en for forsiktig politikk lett føre til en skjebnesvanger splittelse av de spanske demokratiske kreftene.

I november ble det holdt en stor republikansk kongress i Toulouse hvor man bl.a. krevet at de allierte skulle anerkjenne den Spanske Nasjonale Union som det frie Spanias organ. Cortes' permanente utvalg som også gjør krav på å være en slags provisorisk regjering, tok imidlertid avstand fra kongressen som ble stemplet som et kommunistisk tiltak.

Noe senere dukket det imidlertid opp to andre initiativ: Den konservative politikeren Miguel Maura som var innenriksminister i den provisoriske regjeringen i 1931, søkte etter en konferanse med forskjellige spanske grupper kontakt med Francos ambassadør i Paris og la fram et forslag til gjenopprettelse av konstitusjonelle forhold i Spania uten blodsutgytelse. Mens kommunistene tok avstand fra ham, fikk han støtte både av sosialister og syndikalister, bortsett fra sosialistenes gamle leder Negrin, som stilte seg meget kritisk. I alle fall gikk Maura igang med å danne et befrielsesutvalg av moderate republikanske politikere. I slutten av jan. trådte så det spanske Cortes sammen i Mexico City med 150 representanter, her stilte man seg kjølig men ikke direkte avvisende til Maura, og nedsatte samtidig sitt eget befrielsesutvalg "Junta de liberacion española".

Det er sannsynlig at det til slutt vil bli oppnådd enighet mellom Maura og Barrio, og dermed vil man ha den situasjonen at de spanske antifascistene vil bli delt i to grupper: en som omfatter et flertall av politikerne som vil forsøke om ikke det går med en fredelig løsning og en gradvis overgang til en fri demokratisk styreform, og en gruppe hvor kommunistene vil spille en ledende rolle, men også forøvrig med betydelig tilslutning innen emigrasjonen, som ønsker et kraftig oppgjør med Franco og hans tilhengere. Mens den første gruppen vil kunne regne med å få en utstrakt alliert støtte, er det meget som taler for at det i det spanske folket finnes meget sterke stemninger til fordel for den siste.

*

UTENRIKSKRONIKK.

(Av John Sannes)

I disse dager da Tyskland bryter sammen, foreligger en offisiell melding fra USA om framsettelsen av et tysk kapitulasjonstilbud lørdag. Et senere kommunikébekreftet at et slikt tilbud var framsett overfor USA og England. Det ble tydelig framholdt av president Truman at noe tilbud om tysk overgivelse ikke hadde noen interesse med mindre det ble framsett i

verfor alle 3 stormakter. En melding fra Sverige opplyste senere at t. det fra Himmler var framsatt til en svensk privatmann, og hermed forho det seg således:

Grev Folke Bernadotte, en nevø av den svenske konge, som i midten i måneden oppholdt seg i nærheten av Hamburg for som vicepresident i det internasjonale Røde Kors, å sørge for de danske og norske politiske fanger, fikk høre at Himmler hadde uttalt ønske om å treffe ham. Herrene hadde konferanse den 19., den 21. og muligens også den 23. april. Det første møte fant sted i Berlin, og det antas at Himmler forlot byen umiddelbart etter dette møtet. Tirsdag 24. april kom grev Bernadotte til Stockholm og gav rapport om det passerte til det svenske utenriksministerium. Utenriksminister Günther satte seg øyeblikkelig i samband med sendemannen for USA og England, og disse hadde senere personlige konferanser med grev Bernadotte. Sovjet ble straks underrettet. Det var ikke meningen at nyheten skulle komme til almenhetens kunnskap, men nyheten sivet ut lørdag til den amerikanske pressen. Himmlers tilbud var framsatt muntlig, og man vet ikke hvilken form det har hatt. De allierte Stockholmskorrespondenters telegrammer kan det i så måte ikke festes noen lit til da de i svært stor utstrekning går i forskjellig retning.

Himmler skal ha uttalt at han var i en slik stilling at han kunne arrangere overgivelsen av de tyske væpnede styrker og at Hitler enten var død eller døende.

På alliert hold betraktes dette tilbud fra Himmler som et plunt forsøk på å splitte de 3 stormakter. Nazistene kunne ikke vente at det skulle bli antatt, men de ville ikke la noe usjort. De ønsket også en storslått undergang som kunne bli en myte for senere tyske generasjoner. Men dette er en kostbar politikk. Deres egne landsmenn kan anklage dem for å ha ødelagt fedrelandet. Tyskerne er reddere for russerne enn for amerikanerne og engelskmennene. De kjenner redselsveldet i det okkuperte Russland, og de vet at grensene skal revideres i øst. Derfor er krigen blitt framstillet som en kamp mot bolsjevismen. De tyske ledere har utvilsomt lenge hatt tanke på å skape en ny Niebelungenlied-legende som går ut på at de - tross innbitt motstand - tilslutt måtte slippe bolsjevismen inn p.g.a. manglende forståelse fra vestmaktens side. I samme retning røker også Hitlers siste bombastiske dagsorden som var rettet til soldatene på østfronten, mens han overhode ikke omtalte forholdet i vest på annen måte enn ved å nevne at han hadde overført tropper fra vest til øst. Fredstilbudet skulle vise at den siste desperate motstand bare gjaldt bolsjevismen. Men man kan ikke herav slutte at ikke Himmler også kan komme til å tilby Sovjet fred. Kronikøren i Berlin Kringkaster, generaløyntnant Dittmar, som i forrige uke ble tatt til fange av amerikanerne, har meddelt at etter hans mening er det meget som tyder på at de ledende nazister vil forsøke å vinne et martyrium. De forsvarer nok Berlin desperat, men forsvaret vil bli knust i de nærmeste dager. Himmler vil kanskje la Berlins fall markere slutten på krigen, Berlins fall kan føre til opplysende demoraliseringsprosess. Forholdene i Italia kan tjene som pekepinn. Syd-Tyskland viser tegn til anarki, alles kamp mot alle. Münchenopprøret viser situasjonen. SS og Wehrmacht nyttet ikke bare høvet til å kjempe mot hverandre, men også til å slå ned gamle motstandere forøvrig.

Kringkastingen i Hamburg hylde igår Berlin og de tyske døde. Om Berlin uttalte kronikøren, dr. Scharf, at alle tyskere ville minnes sin hovedstad hvor innbyggerne forgjeves kom til å speide etter sine soldater. Utsendingen artet seg i det hele som en patetisk hyldest til det tyske folk, språk og kultur. Uttalelsene viste at man forstår at krigen er tapt, men vil bevare helteglorien over de døde og fortsette kampen med andre midler.

Grev Bernadotte kom til Stockholm idag (1/5), men det foreligger intet om han har med seg noe nytt tilbud fra tysk side.

Himmler er den kaldeste av alle nazister, og han handler ikke i panikk. Noen tror han tenker på å redde sitt eget liv, men han kan neppe ha noen illusjoner om det. Han har åpenbart tenkt å skape et grunnlag for videre oppbygging av den nasjonalsosialistiske ide og ånd i framtiden. Spørsmålet er ikke lenger militært, spørsmålet er hvilken virkning hans handlinger kan ha for nazismen i framtiden. Et eventuelt forslag om betingelsesløs overgivelse vil være næye overveiet.

Men selv om Tyskland kapitulerer, kan tyskerne i Norge nekte å bøye seg. Dette blir neppe tilfelle i Danmark, men Norge er tyskernes sterkeste stilling, og vi vet ennå ikke om vårt fedreland vil bli spart for på ny å bli krigsskueplass.

*

AMERIKANSKE SJØFOLK OPRET LIVET FOR NORSKE FLYKTNINGER.
(Fra Norsk Tidend)

Konvojen som førte civilbefolkningen fra Sørøya til Storbritannia, ble utsatt for et usedvanlig uvær som splittet konvojen. Det amerikanske Libertyskipet Henry Bacon som gjorde forholdsvis liten fart, sakk akterut. Alle livbåtene unntagen 1 ble knust. Da det begynte å klarne opp, kom 17 tyske torpedofly tilsyne med kurs for lastedamperen. De eksorterende krigsforbøylene var for langt borte til å yte umiddelbar hjelp. Kaptainen gav øyeblikkelig ordre om at de norske evakuerte skulle gå i den eneste gjenværende livbåten og avgav 5 av besetningen som rorskarer. Ombord på damperen ble det skyndsomt gjort klar til kamp - uten tanke på at den eneste noenlunde sikre sjøngse til redning lå i l i v b å t e n. Men kunne vel ikke ha reddet hele besetningen, men mange kunne iallfall blitt reddet i den. Ikke mindre enn 5 tyske fly ble skutt ned før damperen fikk en fulltreffer og begynte å synke. Telegrafisten sendte ut S.O.S, og 3 timer etter ble de overlevende plukket opp av sjøen. Livbåten ble snart funnet og alle der var i god behold. Men 15 man av den amerikanske besetningen, deriblant kaptainen og 7 offiserer, omkom. De hadde opret sitt liv for å redde sine norske gjester og passasjerer. Norske sjømenn som var med i konvojen har uttrykt sin dypeste beundring for amerikanernes be drift, - ikke bare for deres mot og selvpoffrelse, men også for deres dyktige sjømannskap som gjorde det mulig å redde de norske kvinner, barn og menn som de hadde i sin varetekt.

*

R A D I O K L I P P

P R E S S E K L I P P

Det forlyder at Goebbels nå vil sende ut sin absolutt siste triumf: En kjempemessig akk-ch-V.

Med V-modig aktelse
A, Andriksen,
Jøssing og harpist.

*

"V-dags ferie"

Den britiske regjering har besluttet at når seirens dag kommer, og signalet lyder: "Ilden opphører", vil der bli 2 feriedager med full betaling. Man går ut fra at skolenes også får 2 fridager.

*

I sitt marsnummer meddeler den store illegale danske avis "Frit Danmark" at den kommer til å fortsette også etter krigen. Avisen, hvis opplag i november var 113.000 eksemplarer, skriver selv om dette: "Helt siden avisen begynte, har den vært et uttrykk for bredt anlagt folkelig samarbeide, som representerer alle klasser og forskjellige politiske oppfatninger. Dens oppgave har fra begynnelsen av ikke bare vært å samle det danske folk i kampen mot tyskerne, men også i kampen for framtidens Danmark, for landets demokrati. Det er derfor naturlig at "Frit Danmark" fortsetter å utkomme som ukeavis etter befrielsen."

*

For å avhjelpe tonnasjønøden bygget de Forente Stater 1800 Libertyskip på omkring 24 måneder. De verfter som drives av Maritime Commission har en årlig byggeevne på 20 mill. tonn dv. hvis man kan skaffe ståk og arbeidskraft nok. Hver arbeider bygget i 1943 10 tonn, men ifjor 11,5 tonn pr. mann. Nå går man over til å bygge passasjerskip og andre båter for å møte fredstidens behov.

*

Siden nedleggelsen av Little Norway har det Kongelige Norske Fluvåpen overtatt R.A.F. stasjonen ved Westfield i Devonshire. Her vil treningen fortsette til det er mulig å vende tilbake til Norge.

*

I en bok, "Den arktiske krig", som i disse dager er utkommet i England, fortelles at norske instruktører har utdannet over 10.000 britiske og amerikanske soldater til skitropper.

*

Den største konvojen over Atlanterhavet kom velberget fram for noen uker siden. Den beste av hele 167 fartøyer, 65 amer. båter og mange norske og britiske. Konvojen utgjorde et område på 25 engelske kvadrantmil, og fraktet 1.151.829 tonn last.

*

En svensk melding fra London forteller at i konsentrasjonsleiren Buchenwald ble 2.000 mennesker drept ved vitenskapelige eksperimenter.

*

Sir Allan Croske som skal representere Storbritannia i den allierte kontrollkommisjon som skal sendes til Berlin etter Tysklands kapitulasjon, har vært med statsminister Churchill på alle hans historiske ferder. Sammen Churchill og en rekke andre fremstående strategiske eksperter drøfter han hver dag krigens gang og legger planer framover. Han er en mann med stor arbeidskraft. Han er snartenkt, men kan planlegge i detalj. Enhver landssetting bestemmes av ham og Churchill i samråd med amerikanerne og russerne. (Fra Avisutdrag)

*

De første franske deporterte er vendt hjem. Alt i alt dreier det seg om over 2 mill. krigsfanger, politiske fanger og tvangsarbeidere. Myndighetene står overfor store problemer: innkvartering, transport og beskjeftigelse.

*

Nordiske akademikere skal drøfte det framtidige samarbeide på et møte i Uppsala. De vil bl. a. gå inn på om enkelte eksaminer ved et nordisk universitet skal gis i alle nordiske land.

*

Det engelske krigsministeriet har opplyst den underjordiske motstandsbevegelsen som ble bygget opp i England dengang invasjonstrusselen svevet over riket. Den har eksistert i ytterste hemmelighet, og alle medlemmene har hørt annet yrke.

*

30.000 kvinner fra allierte land ble satt i frihet da allierte tropper nådde konsentrasjonsleiren Ravensbrück.

*

France strever så godt han kan for å følge med tiden. Politiske flyktninger skal få vende hjem, alle politiske anklager oppheves og resten av de politiske fangene - ialt 60.000 - skal straks settes på frihet.

*

En ny tysk sender, 1212, er drevet opp. Den presenterer seg som organ for den antinazistiske organisasjon Neues Deutschland.

*

Et Halifaxfly fikk bunden opprevet utenfor Sør-Norge, og tersjant John Francis Smith falt ut. Kameratene trodde han var falt i havet. Da de landet i England, viste det seg at han hadde krysset Nordsjøen hengende under flyet. Hendingene var stygt skadet, ellers gikk alt bra.

*

Times' diplomatiske redaktør har nettopp besøkt Russland. Han fikk et overveldende inntrykk av de forferdelige herjinger krigen har bragt over landet. Russland må vite seg til rent oppbygningsarbeide i ti år framover, og enda må alle krefter settes inn, mente han.

*

Et 50-tall flyktninger av ulike nasjonaliteter studerer nå svensk næringsliv for å bli "kontaktmenn" mellom Sverige og hjemlandet etter krigen. Studiene ledes av svenske lagfolk.

*

Malerier av bl. a. Rembrandt, Rubens, van Gogh og van Dyck er funnet i en kjeller i Siegen; en forsøker å finne ut hvor de stammer fra.

*

De siste 32.000 tyskerne som kapitulerte i Ruhr, kjørte inn i fangeleirene i sine egne biler. Allierte soldater innskrenket seg til å fylle bensin og fungere som trafikkonstabler.

*

Sveitsiske kilder melder at tyskerne gav fri alle utenlandske arbeidere ved et dekret av 20. april.

*

Befridde fanger forteller at Niemöller og den østerrikske kansleren Schussnig lever, men er under streng bevoktning, den første var i Dachau (muligens befridd nå?), den andre i Oranienburg.

*

Hess er under streng bevoktning og flyttes stadig, for at ikke noen tysk agent skal forsøke å ta livet av ham.

*

Det amerikanske Rockefellerinstituttet framstiller nå vaksiner mot influensa.

*